

**Εργασία στο Μάθημα της «ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ
ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΕΟΤΕΡΟΥ ΚΟΣΜΟΥ»**

«Το Βυζάντιο συναντά τη Λογοτεχνία»

Ζωή Πορφυρογέννητη (1028-1050)

του μαθητή: Ιωάννη Δάρα

Υπεύθυνη καθηγήτρια: κ. Σιδερή

Ζωή Πορφυρογέννητη (1028-1050)

Ιστορικές πληροφορίες-Πορτρέτο:

Πρόκειται για ένα πρόσωπο με ταραχώδη προσωπικότητα. Κόρη του Κωνσταντίνου του Η', πέρασε τα πρώτα πενήντα χρόνια της ζωής της στον γυναικωνίτη, ως τον θάνατο του πατέρα της, μαζί με την αδερφή της, Θεοδώρα. Στα πενήντα της προτάθηκε για σύζυγός της ο Ρωμανός, παρά το γεγονός ότι ήταν ήδη παντρεμένος, τον οποίο τελικά η Ζωή παντρεύτηκε και τον έκανε αυτοκράτορα. Η σχέση τους δεν ήταν ιδιαίτερα καλή, και ύστερα από τη συνειδητοποίηση των δύο ότι η Ζωή δεν μπορούσε να κυοφορήσει διάδοχο, η σχέση τους χαρακτηρίστηκε από ψυχρότητα. Η Ζωή, την οποία οι περιγραφές παρουσιάζουν ιδιαίτερα όμορφη παρά την ηλικία της, με λευκό δέρμα, φρέσκο πρόσωπο και ξανθά μαλλιά, είχε, όπως φημολογείται, διάφορους ερωμένους, από τους οποίους ξεχώρισε τον Μιχαήλ, τον οποίο λίγες ώρες μετά τον θάνατο του συζύγου της έστεψε αυτοκράτορα. Ο νέος σύζυγός της επηρεασμένος από τον αδερφό του, ευνούχο Ιωάννη, της φέρθηκε με μεγάλη απρέπεια, περιόρισε την εξουσία της και την έκλεισε στα δωμάτιά της. Λίγο πριν πεθάνει πηγές αναφέρουν πως ο Μιχαήλ κλείστηκε σε μοναστήρι, όπου αρνήθηκε να αντικρίσει για τελευταία φορά τη Ζωή. Στην αυτοκρατορία ο ευνούχος Ιωάννης παρότρυνε τη Ζωή αρχικά να υιοθετήσει και ύστερα να στέψει αυτοκράτορα τον συνονόματο ανιψιό τού νεκρού πλέον συζύγου της Μιχαήλ Δ', όπως και έγινε. Ο Μιχαήλ Ε' φέρθηκε με μεγαλύτερη απρέπεια από τον προκάτοχό του στον θρόνο και διέταξε να κλειστεί η Ζωή σε μοναστήρι, όμως η επανάσταση του λαού ανέτρεψε τα σχέδιά του και τον καθαίρεσε από την εξουσία. Για λίγο χρονικό διάστημα η εξουσία μοιράστηκε ανάμεσα στη μετριοπαθή Θεοδώρα και στη Ζωή, όμως ένας νέος γάμος της Ζωής στα εξήντα τέσσερα έτη της με τον Κωνσταντίνο Μονομάχο, παλιό ευνοούμενό της, της έδωσε ξανά την εξουσία, μέχρι το τέλος της ζωής της, οκτώ χρόνια αργότερα.

**Οι περιγραφές χαρακτηρίζουν τη Ζωή ως μία από τις πιο φλογερές παρουσίες του Βυζαντίου. Ιδιαίτερη αγάπη φαίνεται να είχε για τα αρώματα. Ο χαρακτήρας της περιγράφεται ως ταραχώδης, ερωτικός, ευμετάβλητος και γενικότερα μέτριας ευφυΐας. Πράγματι η Ζωή είχε πολύ χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και αρνούταν να ασχοληθεί με τις κρατικές υποθέσεις.

Συγγραφή διηγήματος με τίτλο: «Δυο μπουκαλάκια άρωμα»

Ακόμη και έτσι ήταν πολύ όμορφη. Τα ξανθά μαλλιά της πλέκονταν μεταξύ τους και συγκρατούσαν τα δάκρυα από το να κυλήσουν ως και το πάτωμα. Μόλις έμαθε τα νέα, νόμιζες πώς επιταχύνθηκε για εκείνη ο χρόνος, πως αφαιρέθηκε κάτι από την ψυχή της, και σε μεγάλη σου έκπληξη ανταποκρινόταν σε αυτό το απρόσμενο κάλεσμα. Χλωμό το πρόσωπό της, ντυμένο με το φόρεμα της θλίψης, βιαστικό σαν να τραβιόταν από κάποια φοβερή ανάγκη. Αναφέρομαι στο πρόσωπο με τόση λεπτομέρεια, ώστε ναδειχθεί ότι κάτι άλλαξε σημαντικά. Ως τότε έμοιαζε νεανική, εκθαμβωτική, φλογερή. Αν δεν την ήξερες, θα έλεγες πως ο χαρακτήρας της ήταν βαμμένος κόκκινος. Αξιολογώντας το καυστικά, θα δικαιολογούσες αμέσως το όνομα της, Ζωή Πορφυρογέννητη.

Η πραγματικότητα δεν διαφέρει αρκετά. Ίσως είναι το ίδιο το όνομα που της επέτρεψε να εκφράζει πάντοτε τις επιθυμίες της με τέτοιο τρόπο, να περπατά, να κοιτά με αυτόν τον μοναδικό τρόπο. Είναι το ίδιο όνομα που της κληροδότησε το αυτοκρατορικό της αξίωμα. Όταν έφτασε η ώρα να γεννηθεί, η μητέρα της κλήθηκε να προσέλθει στην αίθουσα της Πορφύρας, μιας και ως σύζυγος του Κωνσταντίνου του Η΄, πατέρα της Ζωής, κυοφορούσε τη νόμιμη κληρονόμο του. Από την αίθουσα αυτή, δόθηκε και το όνομα της Ζωής, για να δηλώσει την αδιαμφισβήτητη μελλοντική δικαιοδοσία της στον θρόνο. Ζωή Πορφυρογέννητη.

Παρακινούμενος από τη θέλησή μου να γράψω περισσότερα για εκείνη διέκοψα την περιγραφή των γεγονότων. Η ίδια η Ζωή θέλησε οπωσδήποτε να τον δει. Έτρεξε αμέσως προς το μοναστήρι. Ήταν αλήθεια πως τον αγαπούσε ακόμη τον Μιχαήλ. Είχε νοηματοδοτήσει κατά κάποια έννοια μια αυθύπαρκτη γοητεία, ξεχασμένα από τον χρόνο, που φώλιαζε στο πρόσωπό της. Αν θα ήθελε να συνεχίσει να μοιράζεται το κορμί με τη συνείδησή της, θα έπρεπε να πάει να τον δει. Πάει καιρός που για εκείνον δολοφόνησε τον άντρα της Ρωμανό Αργυρό, έκανε κάθε είδους τρέλα και δολοπλοκία, για να αναδείξει τον Μιχαήλ ως μοναδικό αυτοκράτορα, με κάθε τρόπο. Δεν υπήρξε ποτέ τίποτα που να την έκανε να τον αρνηθεί, και πράγματι της δόθηκαν πολλές ευκαιρίες: περιόρισε την εξουσία της, την έκλεισε στον γυναικωνίτη, την ατίμωσε ανταποδίδοντας την ευεργεσία της με απληστία. Εκείνη όμως

τυλιγμένη στο πέπλο της αφέλειας, με διάσπαρτους κόκκους έρωτα να αναπηδούν στο κορμί της σαν στάλες βροχής, τον αγαπούσε ακόμη.

Και εκείνος την αγαπούσε. Μονάχα το έκανε μηχανικά αρνούμενος να το αποδώσει, γιατί συμβουλευμένος από τον αδερφό του ευνούχο Ιωάννη, φοβόταν για τη ζωή του. Έτσι που η αγάπη του έγινε λησμονιά και από εκεί και έπειτα τύψεις. Για αυτό και τώρα της απαγόρευσε να τον δει, λίγο πριν πεθάνει στο μοναστήρι που είχε καταφύγει, λίγο πριν χρωματίσει με το επίθετο «τελευταία» την αναπνοή του.

Όσο για μένα μη ρωτήσεις, δε θα στο αποκαλύψω. Θα σου πω μονάχα πόσο γοητευμένος ήμουν με εκείνη. Γράφοντας μου έρχονται εικόνες της και πριν γλιστρήσουν από την όψιμη μορφή τους σε εκείνη την χαοτική, θα βιαστώ να στις παραθέσω, όπως εγώ τις έχω συγκρατήσει. Όταν την κοιτούσες, ένιωθες μια κάποια αμηχανία. Θυμάμαι τα μάτια της ήταν μεγάλα και οι κόρες διαστέλλονταν με περίεργη σιγουριά. Τα φρύδια της ήταν πυκνά και επιβλητικά, σε τέλεια αρμονία με το μετρημένο του προσώπου. Αν ξέσφιγγε τα χείλη της για σένα, πλημμυρίζουσιν από ατέρμονη γαλήνη.

Γενικά ήταν μετρίου αναστήματος, αλλά θα μπορούσε κανείς να πει ότι χωρούσε ανάμεσα στους ανθρώπους και ότι το λευκό του δέρματος της έκανε την παρουσία της ιδιαίτερα διακριτή. Αν και τα χείλη της ήταν ανεμικά, νόμιζες πως αυτή η πανδαισία του άσπρου αντικατόπτριζε επακριβώς την παρουσία όλων των χρωμάτων, δηλαδή κάτι άμεμπτο και ολοκληρωμένο. Ήταν πάντοτε περιποιημένη. Μια αυτοκρατορική γυναίκα, που όμως προτιμούσε να πλαισιώσει το ωραίο της σώμα με ένα φόρεμα απέριττο, γιατί κάθε τι άλλο θα αφαιρούσε από την ομορφιά της. Ίδια αντιζηλία εμφάνιζε και με τη Φύση, γεγονός πως την απέφευγε. Αξιοπρόσεκτο ήταν ότι παρά τη μεγάλη ηλικία της δεν παρατηρούσες καμία ρυτίδα, το σώμα της αρνούσαν πεισματικά τη φθορά. Οι περισσότεροι καυστικοί έλεγαν πως την συντηρούσαν οι κολακείες, επικρίνοντας τη δεκτικότητά της σε κάθε είδους κομπλιμέντο. Δεν το παρατήρησα ποτέ μου, ξεχασμένος στον έρωτά μου, παρατηρώντας τις μικρότερες κινήσεις της, τα λακκάκια στο πιγούνι, την ζωηράδα των δακτύλων.

Προσπαθώντας να διακόψω τον χείμαρρο των συναισθημάτων μου για εκείνη θα αναφερθώ στη μόνη της παρηγοριά από τον θάνατο του Μιχαήλ και έπειτα. Ήταν τα αρώματα.

Ωρες ατέλειωτες, τόσες που δεν φτάνανε ούτε τα δάκτυλα ούτε τα αστέρια του ουρανού, για να τις μετρήσεις, κλεινόταν στο εργαστήριο, περιεργαζόταν τις μυρωδιές, αναζητούσε την προέλευσή τους, διέκρινε τις πιο ξεχωριστές

και σπάνιες. Αλήθεια πάντοτε προσπαθούσα να καταλάβω πώς χωρούσε τόσοσ παράδεισος σε αυτά τα μικρά μπουκαλάκια. Αν την κοιτούσες να απασχολείται με εκείνα, θα επικεντρωνόσουν στα σίγουρα στη δεξιότητα των χεριών και αναμφίβολα θα καρπωνόσουν ο ίδιος τα οφέλη του έρωτά της για εκείνα. « Ο έρωτας είναι η τροφός των συναισθημάτων » , έλεγα πάντοτε να της το αφήσω σε σημείωμα, μόνο αυτή τη φράση, γραμμένη με πένα και προσεγμένη, έξω από την πόρτα του αυτοκρατορικού δωματίου της. Στο εργαστήριο ήταν πάντοτε προσεκτική. Ομολογώ σε μεγάλη μου έκπληξη αναζητούσα αφενός την πηγή του έρωτά της για εκείνα και αφετέρου πού κρυβόταν ο δικός της ερωτισμός, η υπερκινητικότητα και το ταραχώδες του χαρακτήρα της, όταν ασχολούνταν μαζί τους. Ήταν μαγική, τουλάχιστον για μένα, η ικανότητα της Ζωής να τα συνδυάζει. Και αν με ρωτήσεις τώρα, θα απαντήσω ότι μάλλον οι ίδιες ανατολίτικες μυρωδιές, τα καρυκεύματα των υλικών τους και η γεμάτη μυστήριο οσμή τους ήταν για μερικά λεπτά ο ερωτισμός της Ζωής.

Τώρα την βλέπω να κάθεται πάλι στον αυτοκρατορικό της θρόνο, γεμάτη δυναμισμό και αυτοπεποίθηση. Όμως δεν θα αργήσει να ματαιώσει τη χαρά μου για εκείνη. Όταν μιλώ για την Ζωή, αισθάνομαι πως πάντα την κύκλωνε μια γλυκύτητα που εναλλασσόταν σε σκληρότητα, όταν δεν γινόντουσαν οι επιθυμίες της, μια γλυκύτητα όμως που υπερέβαινε τα όρια μιας αυτοκράτειρας, καθώς κολακεύονταν από τη συμπόνια, δείγμα αδυναμίας για τον πολυτάραχο τόπο της Ρωμανίας. Γρήγορα η Ζωή προσεγγίζεται από τον αδερφό του νεκρού πια Μιχαήλ, Ιωάννη. Παραδοσιακά εκείνος την απεχθάνεται, εξάλλου οι σχέσεις τους, όπως φημολογείται, δεν ήταν ποτέ καλές, ιδίως στην αρχή τους. Η Ζωή τον αντιμετώπιζε με περιφρόνηση, τον εξευτέλιζε και τον απειλούσε. Μόνο όταν γνώρισε η καρδιά της τον έρωτα του Μιχαήλ, άλλαξε εντελώς στάση: έγινε φιλική, συγκαταβατική, πρόσχαρη, άνοιγε τα χέρια της, για να τον χαιρετίσει. Ο Ιωάννης αρχικά ξαφνιασθηκε, αλλά δεν άργησε να επωφεληθεί από αυτή την ανατροπή. Τώρα με τον θάνατο του Μιχαήλ, ο Ιωάννης διατήρησε την αρχική εμπάθεια. Παρ' όλα αυτά, διπλωματικός καθώς είναι, την προτρέπει να υιοθετήσει τον Μιχαήλ τον Ε', τον Καλαφάτη. Εκείνη δέχεται. Τα πράγματα στην αυτοκρατορία της Ρωμανίας αλλάζουν ριζικά. Ο Καλαφάτης, ανιψιός του νεκρού Μιχαήλ Δ', στέφεται γρήγορα Αυτοκράτορας. Η εξουσία της Ζωής μου αμφισβητείται εξαιτίας της δικής της συναίνεσης. Γρήγορα ο Καλαφάτης εμφανίζεται αρκετά επίδοξος. Καθαιρεί τον ευεργέτη του από το αξίωμα του πρωθυπουργού, αναλαμβάνει κάθε είδους πρωτοβουλία. Εκείνη παρακολουθεί αμέτοχη, αγκυλωμένη στα δίχτυα της άρνησης, όταν πρόκειται για την ανάληψη

πρωτοβουλιών. Και το μαρτύριο συνεχίζεται. Εκτός ορίων ο Καλαφάτης διατάζει να κλειστεί η Ζωή, η νόμιμη αυτοκράτειρα, σε μοναστήρι. Και αν θες να μάθεις τι κάνω εγώ σε όλα αυτά, θα απαντήσω αμέσως. Ο ανιψιός του νεκρού αυτοκράτορα, ζητά από πέντε νεαρούς άντρες να παρακολουθήσουν τον όρκο της Ζωής στο μοναστήρι και ύστερα να του παραδώσουν τις τρίχες των μαλλιών της, αφού θα της ξύριζαν με βία το κεφάλι, να τις φυλάξει, να το κρατήσει ως έπαθλο νίκης. Ανάμεσά τους, επιλέγομαι και εγώ. Όταν το μαθαίνω, η ψυχή μου σπαρταρά σαν ψάρι λίγο πριν ανέβει στη βάρκα, πιασμένο στο νήμα της πετονιάς, στις τελευταίες ανώφελες κινήσεις του. Προσπάθησα και μια και δύο να το αρνηθώ, προφασίστηκα αρρώστια, μα όντας ένας από τους βασιλικούς φρουρούς θα έπρεπε να ήμουν εκεί, να ξυρίζω το κεφάλι του έρωτά μου, ρακένδυτο να τον βλέπω να φυλακίζεται σε ένα μοναστήρι, ξεχασμένο και από τους ανθρώπους και από τις μνήμες τους. Η ώρα έρχεται. Παρακολουθώ την τελετή μύησης στους μοναχούς και οι κλειδώσεις των γονάτων τρίζουν με κάποια ρυθμικότητα. Κλέβω στιγμές από τον χρόνο, για να την κοιτάξω. Νιώθω όμως πως αληθινά τον επιβαρύνω, στις γέριες πλάτες του, με την παρουσία μου και κοιτάζω ευθύς ξανά στο έδαφος. Όταν πλησιάζει η στιγμή, σωπαίνει όλο και πιο πολύ. Δεν το περίμενα. Για μένα το κλάμα της, τα χτυπήματα στα μπράτσα των νέων και στα δικά μου, η ανυπακοή της θα ήταν μια λογική εξέλιξη, ή, έστω, κάτι που θα μπορούσα να αντέξω. Όσο βαθαίνει όμως τη σκέψη της στη μελαγχολία, τόσο δεν χωρώ στο μυαλό μου την εικόνα της. Με λίγο πόνο και καθόλου αντίδραση τα γκρίζα μαλλιά της ξεριζώνονται. Βλαστάρια της νεότητας αυτές οι τρίχες. Πια δεν μένει τίποτα. Όλα τακτοποιήθηκαν.

Ξαφνικά τα πράγματα παίρνουν περίεργη τροπή. «Η ιστορία ρέπει προς την δικαιοσύνη» θα το θέσω έτσι. Στην αυτοκρατορία ο Μιχαήλ ο Ε΄ ανακοινώνει την πτώση της. Ο λαός ξεσπά, επαναστατεί. Από μια μικρή ομάδα γινόμαστε όχλος. Βάζω το πρώτο πληθυντικό, γιατί ένιωθα πως ήμουν και εγώ μαζί τους. Είναι συνειδητή η προσφορά μου στον αγώνα τους, αλλά δεν μπορώ να την εκφράσω. Ολόγυρα οδομαχίες. Οι πύλες του ανακτόρου αντέχουν ακόμη; Πιο δυνατά, πιο δυνατά!

Αρχίζουν να τραγουδούν συνθηματικά και να ορμάνε:

« Η νόμιμή μας, η κληρονόμος, θα λάβει πάλι άξια μοιρασιά

Δεν το αντέχει, ούτε η καρδιά μας, του Καλαφάτη τη σκλαβιά

Άντρες ορμάτε, γυναίκες και εσείς

Είναι η δικαιοσύνη που σας καλεί»

Λίγο αργότερα ακούγεται μια άλλη φωνή « Η Θεοδώρα; Οι δύο αδερφές ας κυβερνήσουν μαζί».

Πρόκειται όντως για τη μια από τις δύο αδερφές της Ζωής. Γενικά ευσεβής, γυναίκα με σύνεση και λογική, μέτριας ευφυΐας, αλλά γεμάτη θρησκευτική ευλάβεια. Ο καθένας θα μπορούσε να φανταστεί πως οι σχέσεις των δυο αδερφών δεν ήταν ποτέ καλές, αν όχι εχθρικές, σίγουρα θα τις χαρακτήριζες ανταγωνιστικές. Από μικρές ζούσαν στον γυναικωνίτη. Στον διακοσμημένο με διάφορα ψηφιδωτά αυτόν χώρο, πέρασαν τα πρώτα πενήντα χρόνια της ζωής τους, ώσπου ο θάνατος του πατέρα τους έκανε τη Ζωή μοναδική αυτοκράτειρα. Εκείνη φέρθηκε στην αδερφή της με ακατανόητη για μένα επιθετικότητα εξορίζοντάς την σε ένα μοναστήρι. Τώρα όμως η Ρωμανία αναβράζει. Οι φωνές είναι μεθυσμένες από τους ήχους, ολόκληρη η γη κλονίζεται! Η ξεχασμένη παρουσία της Θεοδώρας αναβιώνει. Οι άνθρωποι σαν ποτάμια χύνονται στις συγκρούσεις. Μισό λεπτό, η Ζωή προβάλλει στο αυτοκρατορικό μπαλκόνι. Η καρδιά μου χτυπά δυνατώτερα. Μοιάζει κακοποιημένη και κουρασμένη, όμως διατηρεί το πρόσωπό της γαλήνιο. Την συνοδεύει ο Καλαφάτης. Στα δεξιά ακούγεται μια αναταραχή: « Φοράει ρούχα μοναχής!». Το πλήθος ξεσπά. Μην μπορώντας να πράξει διαφορετικά οδηγούμενος από την ευθύνη απέναντι στην επιβίωση ο Καλαφάτης προσφεύγει στη μονή Στουδίου, όπου και παίρνει όρκο μοναχού. Η Ζωή μοιάζει να χορεύει με το βήμα της, ενώ παράλληλα νομίζεις πως είναι παραδομένη στα όσα πρόκειται να συμβούν. Πόσο όμορφη αυτή η αντίφαση! Να χορεύει με το βήμα της, ναι, νομίζω αυτό έκανε.

Παράλληλα, η Θεοδώρα έχει φτάσει, η επανάσταση έχει αποκτήσει αρχηγό. Ο λαός αποφασίζει. Είναι μορφή πλέον, σύνολο, δεν υπάρχουν πρόσωπα, έγινε εξουσία. Οι δύο αδερφές θα κυβερνήσουν μαζί. Πού θα χωρέσει η Ζωή τον εγωισμό της; Σε ποια στιγμή θα κρυφτεί; Δεν φτάνει να την καλύψει ούτε ο έρωτάς μου. Έξω από το παλάτι, ο λαός ζητά εκδίκηση. Γιατί επιμένει να το αρνείται; Όσο το σκέφτομαι, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι δεν εκδικείται πια. Πώς είναι δυνατόν; Η ίδια η εκδίκηση είναι μια μορφή ενέργειας. Άραγε έχει αποστασιοποιηθεί; Μου αποδεικνύει έμπρακτα το αντίθετο. Ο λαός τραβά τον Καλαφάτη έξω από τη μονή, τον τυφλώνει και τον ευνουχίζει.

Είναι ωραία αυτή η μονή. Διάσημοι μοναχοί ποιητές, τεχνίτες και κάθε είδους αξιοθαύμαστοι άνθρωποι την κατοικούν. Εδώ η βακτηρία των Τεχνών, στη στέγη του Θεού στη Γη μας. Στα μέσα δωμάτια ξεχωρίζει η μεγάλη βιβλιοθήκη, αποτελεί ένα θησαυρό αρχαίων κειμένων. Καθημερινά αντιγράφονται δεκάδες βιβλία, οι απασχολούμενοι με αυτά καλούνται

ακοίμητοι μοναχοί. Οι ίδιοι θεωρούν τη μελαγχολία αμαρτία. Και ποτέ της δεν πρέπει να αμαρτήσει η Ζωή!

Τα πράγματα αρχικά οροθετούνται από την φιλαυτία της Ζωής, τη μετριοπάθεια της Θεοδώρας και τις αμφότερες προσπάθειες για φιλική συγκυβέρνηση. Δεν μπορεί. Ο συμβιβασμός είναι εκ διαμέτρου αντίθετος με την ικανότητα. Σίγουρα πρόκειται να ανατρέψει τα πράγματα. Η είδηση δεν αργεί να εξαπλωθεί σε όλη τη Ρωμανία. Στα εξήντα τέσσερα έτη της η Ζωή Πορφυρογέννητη θα παντρευτεί για τρίτη φορά και σίγουρα όχι εμένα...

Παντού επικρατούσε σύγχυση. Όμως υπάρχει κάτι που δεν μπορώ να ερμηνεύσω με τα λογικά μου από τον πιο απλό γεωργό ως τον υπήκοο στο παλάτι και τους συμβούλους της Ζωής, όλοι την ενθάρρυναν για αυτό τον γάμο παρά τη μεγάλη ηλικία της, παρά το κουρασμένο από τη βασιλεία κορμί της. Έπρεπε όμως γρήγορα να βρεθεί και ο κατάλληλος σύζυγος, και συνεπεία αυτού, ο νέος αυτοκράτορας. Ακούγεται το όνομα του Κωνσταντίνου Δαλασσηνού. Πρόκειται για έναν ευγενή Αρμένιο, που κατοικούσε στην ύπαιθρο και ασχολούνταν με τα κτήματα. Μάλιστα δεν είναι η πρώτη φορά που προορίζεται για σύζυγος της ίδιας αυτοκράτειρας. Είναι εκείνος που λίγο πριν από τον θάνατο του πατέρα της Ζωής, του Κωνσταντίνου του Η΄, το 1028, είχε επιλεγεί, για να την παντρεύουν μαζί του. Ο χρόνος όμως είναι για πολλούς μια αλυσίδα που ταλαντώνεται ανάμεσα στη θέληση και στην ανάγκη και τότε η θέση ισορροπίας ήταν μακριά από τη δική μας ανάγκη και καμία θέληση δεν ήταν επαρκής. Με τον χρόνο να πιέζει αυτός ο άντρας απορρίφθηκε από τους επίδοξους συζύγους. Όμως τώρα επανεμφανίζεται. Το βρήκαν σωστό και μετρημένο να διαλέξουν εκείνον, εξάλλου ήταν φιλόδοξος άρχοντας, κάτι που ταίριαζε για τον αυτοκρατορικό θρόνο. Τα πράγματα θα χαλάσουν γρήγορα. Ο Κωνσταντίνος Δαλασσηνός δεν εμφανίζεται να δηλώνει υποτέλεια, αλλά αντί αυτού διεκδικεί όλο και περισσότερα. Κύκλοι της αυτοκράτειρας της Ρωμανίας τον υποπτεύονται για πραξικόπημα και γρήγορα η υποψηφιότητά του αυτοαναιρείται: δεν θα μπορούσε να κάνει και αλλιώς, γιατί η ματαίωση αυτή ήταν μάλλον απαραίτητη συνδρομή του χαρακτήρα του, άλλωστε διαδόθηκε πως προανήγγειλε μεγάλες αλλαγές, τολμηρές μεταρρυθμίσεις στον ιστό της αυτοκρατορίας. Η Ζωή μου ήταν σε μεγάλο δίλημμα. Τα πόδια της ήταν νευρικά. Κλείδωνε το βήμα της στο πάτωμα, και ύστερα ταρακουνιόταν σε μεγάλη της αδυναμία. Ύστερα σκεφτόταν και ξανασκεφτόταν. Ταξίδευε η σκέψη της σε όλους εκείνους τους άντρες που άλλοτε γέμισαν την ζωή της με ξεχωριστές στιγμές, που μέτρησαν τον έρωτά της, που μοιράστηκαν για λίγο τη φλόγα της καρδιάς της. Το μυαλό της πάει σε έναν άντρα που το ιστορικό παρελθόν τούς είχε βρει ξανά

μαζί. Ήταν ένας από τους ερωμένους της, όταν συμβίωνε με τον Ρωμανό Αργυρό, τον πρώτο από τους άντρες της. Πρόκειται φυσικά για τον παλιό ευνοούμενό της, τον Κωνσταντίνο τον Αρτοκλίνη. Ήταν γενικά υπάκουος άντρας. Ομολογώ πως ο ίδιος ζήλευα την απόφασή της να τον παντρευτεί, αν και ήξερα πως δεν υπήρχε ελπίδα να με αγαπήσει τον ίδιο. Ήταν όμως γενικά καλόβολος, δεκτικός, ό,τι έπρεπε εκείνη την στιγμή για τα μεγαλεπήβολα σχέδια της Ζωής. Φυσικά πάλι κάτι άλλαξε τα δεδομένα: η ως τότε γυναίκα του, δυναμική σε βαθμό που προσέγγιζε την ίδια τη Ζωή, προτίμησε να τον δηλητηριάσει από το να μην τον έχει σωματικά κοντά της.

Και τώρα ποιος; Άγωνα η γης της σκέψης της. Όσο και αν με πληγώνει, ποτέ της δεν ήταν ιδιαίτερα ιδιοφυής. Δεν είχε διαβάσει και ποτέ της τίποτα. Ο νους της ήταν μάλλον καταδικασμένος σε μια διαρκή οκνηρία, όταν πρόκειται για θέματα μόρφωσης, επιστημονικού ενδιαφέροντος και πράξεων. Η ίδια απέφευγε με τέχνη τις αυτοκρατορικές δουλειές, ήταν αλήθεια μάλιστα πως τις βαριόταν τρομερά. Είχε αναπτύξει όμως μια ιδιαίτερη αισθητική, τρανό παράδειγμα ήταν και το ίδιο της το σώμα, τα αρώματα και το εκλεπτυσμένο γούστο της, ιδίως στους άντρες...

Ξάφνου, θυμάται πάλι έναν ακόμη παλιό εραστή που απαντούσε στο όνομα Κωνσταντίνος Μονομάχος. Ήταν ένας άντρας με ευαισθησία ψυχής. Είναι ο καλύτερος δυνατός προσδιορισμός που μπορώ να πετύχω. Γενικά ήταν ιδιαίτερα όμορφος, αλλά όχι τόσο όσο ήταν κομψός. Αν ήσουν ποιητής, θα έλεγες πως η καρδιά αυτού του ανθρώπου καθημερινά «έκλεβε από τον ήλιο για να ζήσει, και στο τέλμα της ύφεσής της τα επέστρεφε στο ηλιοβασίλεμα για να κοιμηθεί». Επιπλέον, έτρεφε μεγάλη έλξη για τη διασκέδαση. Το δίπολο γοητεία και χιούμορ είχε συγκλονίσει τη βασίλισσα, όμως ο έρωτας της για εκείνον θρονιάστηκε σε κάποια ξεχασμένη πολυθρόνα, όταν γνώρισε τον Μιχαήλ, ιδιαίτερα όταν ο ίδιος τον διόρισε κυβερνήτη του θέματος της Ελλάδας, για να τον διώξει από κοντά της.

Γρήγορα όμως αυτός ο άντρας ήρθε στη θύμηση της Ζωής και ξανάγινε αυτοκράτορας. Ολόκληρη η βασιλική αυλή επευφημούσε: φυσικά, στον ορισμό του «ολόκληρου» δεν πρέπει να συμπεριληφθώ. Βέβαια και ο ίδιος χαιρόμουν, γιατί ήταν και πάλι αυτοκράτειρα και έμοιαζε να είναι ευτυχισμένη.

Η εκκλησία αγκάλιασε αρχικά με δυσπιστία αυτό το ζευγάρι, αλλά μπόρεσε να καταπαύσει τις αντιρρήσεις της για αυτόν τον τρίτο γάμο υπακούοντας σε αυτό που ονομάστηκε θέλημα Κυρίου, χρωματισμένο βέβαια με κάποιον ειρωνικό τόνο.

Αυτός ο νέος άντρας και αυτοκράτορας δεν μου προκάλεσε ποτέ μου μεγάλη ζήλια. Είχε ανθρώπινη όψη, ταυτόχρονα όμως ήταν ωραίος, δυνατός και αρρενωπός. Είχε όμως και ευγενική ψυχή, οι χειρονομίες του και η ομιλία του το μαρτυρούσαν κελαηδιστά. Παρατήρησα από την πρώτη κιόλας μέρα τη γενναιοδωρία του. Ονόμαζε πάντοτε κερδισμένη τη μέρα εκείνη που είχε κάνει κάποια φιλότιμη ή αξιόπαινη πράξη. Όταν βάφτιζες αυτή την γενναιοδωρία σπατάλη, θα καταλάβαινες πως δεν απείχαν πολύ, καθώς ήθελε να μοιράζεται στους ανθρώπους ολοκληρωτικά, χωρίς απαραίτητα αυτό να είναι το πρόβλημα, το δίκαιο ή το αξιοκρατικό. Δεν τον κατέκρινα ποτέ μου για αυτή του τη στάση, καθώς αφενός δεν είχα τη δυνατότητα και αφετέρου πίστεψα πως στο επίγειο του μυαλού του αγκυροβολούσε μονάχα η ευτυχία.

Αυτό που με έκανε να μην τον δω ποτέ μου με αντιζηλία ήταν που την ίδια απλοχεριά κρατούσε και για τις γυναίκες. Πολλές ερωμένες, χωρίς απαραίτητα να τρέφει αισθήματα για αυτές, σε όλη τη Ρωμανία σκορπισμένες. Και αν αυτό προκάλεσε πόνο στη Ζωή; Σίγουρα όχι. Μια φράση έχει ξεχωρίσει από αυτές που ακούστηκαν για εκείνη: « Είχε φτάσει πια σε μια ηλικία που δεν ήταν ευαίσθητη σε τέτοιους πόνους». Για την ιστορία θα πω πως από τις ερωμένες του Κωνσταντίνου του Μονομάχου ξεχώρισε μία, η Σκλήραινα, την οποία μάλιστα η Ζωή αποδέχθηκε, αναγνώρισε ως ερωμένη του συζύγου της, κάλεσε στο παλάτι και με διάφορα τεχνάσματα βοήθησε τον έρωτά της.

Και σήμερα που γράφονται όλα αυτά, θα πω μόνο πως οι καμπάνες της αυτοκρατορίας χτυπούν πένθιμα. «Πέθανε η Ζωή, πέθανε η Ζωή Πορφυρογέννητη». Πώς αντέχω να το λέω χωρίς να κομματιάζω την ψυχή μου; Τα φύλλα των δέντρων πέφτουν από τον αέρα κάτω πένθιμα. Το γρασίδι είναι ποτισμένο σήμερα με σκούρο πράσινο, δεν είναι το ανοιχτό, ας το παραδεχτείτε. Και ο ουρανός; Μη μου λέτε πως αυτό είναι το συνηθισμένο ανοιχτό του χρώμα! Σήμερα δεν ανοίγει, για να την υποδεχθεί; Σήμερα δεν θα πάει μαζί στους αγγέλους; Η κηδεία της γίνεται σε επίσημη τελετή. Ποιο χρώμα την σκεπάζει; Αυτό είναι το σωστό; Μήπως δεν είναι αρκετά γόνιμο; Και τώρα τι γίνεται; Ένας κύκλος. Μονάχα ένας κύκλος είναι το σωστό σχήμα. Από γεωμετρική άποψη μιλώ σωστά, είναι απαθής, ολοκληρωμένος, συνεχής. Διάλεξα τις πιο σωστές λέξεις. Από την άλλη, έχει κέντρο. Τη μητέρα Γη. Και άλλος ένας κύκλος την τυλίγει από την πάνω πλευρά. Είναι ομόκεντροι και θα τον πω ουρανό.

Όλα στην αυτοκρατορία είναι σκοτεινά σαν πέφτει το βράδυ. Κρατώ δυο ανθούς και πλησιάζω για τελευταία φορά στη Ζωή μου. Προσθέτω το ότι την λέω «μου» είναι μια κατάκτηση, μπορώ πλέον να πω πως αναγνωρίζω χωρίς να φοβάμαι τον έρωτά μου. Μου...

Πλησιάζω όλο και πιο κοντά και αφήνω τα λουλούδια να πέσουν παραδίπλα, σαν αγκαλιάσουν το έδαφος, να βρουνε στέγη, μητρική αγκαλιά που σε γραπώνει να μην φύγεις, μην πας πουθενά. Βαλτώδης η σκέψη μου, μαραμένη. Το μόνο που θυμάμαι και γελώ, είναι η πιο σωστή χειρονομία της ημέρας: την ώρα της τελετής, να πουλάνε απ' έξω μπουκαλάκια αρώματα. Δυο μπουκαλάκια άρωμα. Ακόμη δεν κατάλαβα πώς χώρεσε τόσος παράδεισος σε αυτά τα μπουκάλια....

Βιβλιογραφία

Lynda Garland, *Βυζαντινές Αυτοκράτειρες. Γυναίκες και εξουσία στο Βυζάντιο 527-1204 μ.Χ.*, μετάφραση Νάνσυ Κουβαράκου, Αθήνα 2000.

A.P. Kazhdan κ.ά., *Oxford Dictionary of Byzantium*, Νέα Υόρκη-Οξφόρδη 1991

Φ. Κουκουλές, *Βυζαντινών βίος και πολιτισμός*, τ. Α'-Στ', Αθήνα 1948-1955

J.N. Ljubarskij, *Η προσωπικότητα και το έργο του Μιχαήλ Ψελλού*, μετάφραση Αργυρώ Τζέλεσι, Αθήνα 2004

Κατερίνα Νικολάου-Ειρήνη Χρήστου, «Οι αντιλήψεις των Βυζαντινών για την άσκηση της εξουσίας από γυναίκες (780-1056)», *Σύμμεικτα* 13 (1999), σ. 49-67

Κ. Ντιλ, *Πορτραίτα Βυζαντινών*, μετάφραση Α. Εμμανουήλ, Αθήνα 2003

Μ. Σουλιώτης, *Δημιουργική γραφή. Οδηγίες πλεύσεως (βιβλίο εκπαιδευτικού)*, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου 2012

Αικατερίνη Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινή Ιστορία (867-1081)*, τ.Β2, Θεσσαλονίκη 1997

Πηγές

Michael Psellus: Chronographia, μετάφραση E.R.A Sewter, New Haven: Yale University Press 1953